

SPECIALIŲ ŽINIŲ TAIKYMAS ATSKLEIDŽIANT IR TIRIANT NUSIKALTIMUS, SUSIJUSIUS SU NARKOTINĖMIS MEDŽIAGOMIS: BŪKLĖ IR PERSPEKTYVOS

Asistentė Eglė Latauskienė

Lietuvos teisės universitetas, Teisės fakultetas, Kriminalistikos katedra
Ateities g. 20, 2057 Vilnius
Telefonas 271 46 11, 271 45 28
Elektroninis paštas krk@ltu.lt

Pateikta 2003 m. birželio 30 d.

Parengta spausdinti 2003 m. rugsėjo 30 d.

*Recenzavo Lietuvos teisės universiteto Teisės fakulteto Kriminalistikos katedros docentė dr. Janina Juškevičiūtė
ir Teismo medicinos instituto docentė dr. Rūta Damijonaitienė*

S a n t r a u k a

Nusikaltimų, susijusių su narkotinėmis medžiagomis, ikiteisminio tyrimo sėkmė daugiausiai priklauso nuo specialių žinių¹ taikymo operatyvumo, informatyvumo ir nusikaltimų tyrėjų kūrybiškumo.

Šiame straipsnyje kalbama apie šių nusikaltimų ikiteisminio tyrimo efektyvumo garantą – specialių žinių taikymo kriminalistinius aspektus ir ikiteisminio tyrimo aktualijas.

Straipsnyje analizuojama ir vertinama nusikaltimų tyrėjų veikla, susijusi su specifiniu specialių žinių panaudojimu arba jų ignoravimu ar nesugebėjimu jas kūrybiškai integruoti į nusikaltimų, susijusių su narkotinėmis medžiagomis, ikiteisminio tyrimo procesą.

Straipsnyje pateikiamos šiuolaikiškos kriminalistikos mokslo techninės galimybės ir perspektyvos, lemiančios operatyvų ir visapusišką nusikaltimų, susijusių su narkotinėmis medžiagomis, atskleidimą ir ištyrimą.

I v a d a s

Nusikaltimų, susijusių su narkotinėmis ir psichotropinėmis medžiagomis, ikiteisminio tyrimo pradžia – įvairiomis nusikaltimo aplinkybėmis aptiktos, užfiksuotos ir paimtos narkotinės ir psichotropinės medžiagos arba kiti kriminalistikos objektai, tiesiogiai susiję su šiomis medžiagomis.

Nusikaltimų, susijusių su neteisėtu disponavimu narkotinėmis ar psichotropinėmis medžiagomis bei su jomis susijusių objektų (narkotinės medžiagos, objektai, turintys narkotinių medžiagų likučių, kiti biologinės kilmės pėdsakai) tyrimo specifika ta, kad būtinos tiek kriminalistinės-techninės (daktiloskopinės, trasologinės, fonoskopinės, vaizdo fiksavimo, dokumentotyros), tiek chemijos, farmacijos, medicinos, psichologijos, psichiatrijos, botanikos mokslų žinios. Specialių žinių spektras platus, todėl jas taikyti būtina sistemškai, siekiant surasti, apsaugoti, paimti, iširti visus bylai reikšmingus, įrodomąją vertę turinčius objektus bei išvengti atliekamo darbo dubliavimosi bei klaidų, daromų dėl pavėluoto, netinkamo specialių žinių panaudojimo.

¹ Specialios žinios – tai gilios mokslo, technikos, meno, amato ar bet kurios kitos žmogaus veiklos srities žinios, įgytos išsilavinimo, specialaus studijavimo arba profesinės veiklos dėka, naudojamos įrodymams arba kitai informacijai, būtina nusikaltimui iširti, gauti. Išsamiau apie specialiąsias žinias: Juškevičiūtė J. Specialių žinių panaudojimas tiriant nusikaltimus: būklė ir perspektyvos. Daktaro disertacija. – Vilnius, 1998.

Nusikalstamų veikų, susijusių su narkotinėmis medžiagomis, ikiteisminio tyrimo metu naudojamos specialios žinios yra kūrybiškai integruojamos kriminalistikoje. Galima išskirti tokias specialių žinių grupes, sėkmingai adaptuotas nusikaltimų atskleidimo ir tyrimo procese: chemijos-farmakologijos ir botanikos [1]; medicinos [2]; psichiatrijos [3]; psichologijos [4]; narkologijos [5] ir kriminalistikos [6].

Šių nusikaltimų kriminalistinis tyrimas pradedamas specialiu aptiktų ir paimtų narkotinių ar psichotropinių medžiagų tyrimu, kurio pagrindinis uždavinys – nustatyti aptiktų kriminalistinių objektų rūšinę (grupinę) priklausomybę, o tam tikrais atvejais – išspręsti identifikacijos klausimus.

Toks narkotinių medžiagų tyrimas atliekamas taikant specialias žinias, kurių neturi ir negali turėti šių nusikaltimų ikiteisminio tyrimo tyrėjas (Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso – toliau LR BPK 18 str.). Tačiau reikia sutikti su R. Burdos teiginiu, jog „bylos tyrimas susijęs ne tik su tyrimo veiksmais, bet ir su techninių priemonių panaudojimu, tyrimo planavimu, darbo organizavimu. Todėl tyrėjo bei ekspertinių įstaigų atstovo bendradarbiavimas yra sudedamoji kriminalistinės taktikos dalis, kadangi, kokias ir kaip panaudoti technines priemones, sprendžia ne tik specialistas, ekspertas, pakviestas į tyrimo veiksmą, bet ir tyrėjas, vadovaujantis veiksmo atlikimui. Todėl jis privalo žinoti techninių priemonių galimybes, jų panaudojimo taisykles, mokėti pats jomis naudotis ir žinoti, kada jos gali padėti surasti įrodymus, juos paimti, išsaugoti ir ištirti“ [7, p. 6–9].

Apskritai specialiosios žinios tiek kriminalistinėje, tiek baudžiamojo proceso literatūroje išdėstytos įvairiapusėms [8], todėl šiame darbe nebus analizuojami specialių žinių panaudojimo nusikaltimų atskleidimo ir tyrimo procese bendrieji ir teoriniai pagrindai.

1. Lietuvos Respublikos ekspertinės įstaigos, kuriose tiriant nusikaltimus, susijusius su narkotinėmis ar psichotropinėmis medžiagomis, taikomos specialios žinios

Kaip žinoma, specialių žinių taikymas atskleidžiant ir tiriant nusikaltimus yra baudžiamojo proceso dalyvių¹ (prokuroro, teisėjo, teismo, gynėjo, eksperto ir specialisto) prerogatyva, pasireiškianti tam tikromis jų panaudojimo formomis [9, p. 102–109]. Nusikaltimų, susijusių su narkotinėmis medžiagomis, ikiteisminiame tyrime vyrauja tokios specialių žinių taikymo formos – *specialisto išvados ir teismo ekspertizės* [10, p. 159–161].

Analizuojant šios nusikaltimų kategorijos ikiteisminio tyrimo kriminalistinius, taktinius ypatumus, buvo atlikta **Lietuvos policijos Kriminalistinių tyrimų centro** specialistų, tiriančių narkotines medžiagas, apklausa, kurios tikslas buvo išsiaiškinti tiriamų narkotinių ir psichotropinių medžiagų bei kitų kriminalistikos objektų, susijusių su šiais nusikaltimais, įvairovę; specialių žinių (chemijos) panaudojimo kriminalistinius aspektus ir specialistų vaidmenį šių nusikaltimų ikiteisminio tyrimo metu. Anketų analizė atskleidė, kad specialisto, dirbančio su narkotinėmis ar psichotropinėmis medžiagomis, vaidmuo apsiriboja dalyvavimu viename tyrimo veiksmo (apžiūroje), teikiamomis konsultacijomis šios kategorijos nusikaltimų tyrėjams. Buvo siekiama išsiaiškinti, kas kenkia jų darbo efektyvumui ir našumui. Respondentai nurodė tokias priežastis: a) techninio aprūpinimo trūkumus; b) didelį darbo krūvį ir pan.

Ekspertinės institucijos, dalyvaujančios nusikaltimų tyrimo ikiteisminiame ir teisminiame procese bei atliekančios specialius tyrimus, susijusius su narkotinėmis medžiagomis, yra šios: **Lietuvos teismo ekspertizės centras; Lietuvos policijos Kriminalistinių tyrimų centras (toliau – KTC) ir jo padaliniai; Muitinės departamento prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos Muitinės laboratorija; Lietuvos Respublikos teismo medicinos instituto (toliau – TMI) toksikologijos laboratorija, Valstybinė teismo psichiatrijos ir**

¹ Prokuroras inicijuoja teismo ekspertizę, o teisėjas ar teismas ją skiria neatsižvelgdami į tai, ar šie baudžiamojo proceso subjektai turi elementarių reikiamos mokslo srities žinių. Įrodymai ikiteisminiame ir teisminiame procese yra tik rašytiniai teismo ekspertizės akto ir specialisto išvados dokumentai, patvirtinantys arba paneigiantys tiriamų nusikaltimų faktinių aplinkybių buvimą ar nebuvimą.

narkologijos tarnyba ir Lietuvos didžiųjų miestų (Vilniaus, Kauno, Klaipėdos, Šiaulių ir Panevėžio) priklausomybės ligų centrai.

1 lentelė. Lietuvos Respublikos ekspertinės įstaigos ir jų atlikti specialūs tyrimai, susiję su narkotinėmis medžiagomis

Metai	1998	1999	2000	2001	2002
Ekspertinė įstaiga					
Teismo medicinos instituto toksikologijos laboratorija	994	1518	1376	1502	1534
Vilniaus m. priklausomybės ligų centras	631	815	841	1298	1405
Teismo ekspertizių centro Cheminių ir biologinių ekspertizių skyrius			47	66	118
Lietuvos policijos Kriminalistinių tyrimų centro Medžiagų ir gaminių tyrimų skyrius	1195	1684	1879	1910	1765
Muitinės laboratorija	Nuo 1998 iki 2002 m. laboratorijoje buvo atlikti 35 narkotinių ar psichotropinių medžiagų objektų tyrimai. 17 atsakymų buvo teigiami.				
Užregistruotų nusikaltimų, susijusių su narkotinėmis ir psichotropinėmis medžiagomis, skaičius	620	696	926	1039	937

Iš pateiktų duomenų matyti, kad ne tik didėjo (išskyrus 2002 m.) bendras nusikaltimų, susijusių su narkotinėmis medžiagomis, skaičius, bet ir padaugėjo įvairių kriminalistinių objektų (tiek pačių narkotinių medžiagų, tiek objektų, patvirtinančių ryšį su jomis) tyrimų skaičius. Pastarieji duomenys turėjo neigiamos įtakos šių nusikaltimų ikiteisminio tyrimo kriminalistinės taktikos ir metodikos įgyvendinimui, kadangi ikiteisminio tyrimo tyrėjų paskirti specialūs narkotinių medžiagų tyrimai buvo atliekami ne per nustatytą laiką (15 d.).

Kiekviena minėtųjų ekspertinių įstaigų savo veikla ir specialių tyrimų rezultatais daro įtaką atitinkamų įrodinėtų nusikaltimo aplinkybių paieškai, faktinių duomenų konstatavimo ir kriminalistinių versijų iškėlimo bei tikrinimo procesams, kaip antai:

1. Teismo medicinos instituto (toliau – TMI) toksikologijos laboratorija ir jos padaliniai tiria biologinius mėginius, kuriuose yra narkotinių ir psichotropinių medžiagų bei jų derinių, dažniausiai – šlapimą, rečiau – kraują ir pavieniais atvejais – rankų, veido nuoplovas bei seiles. Šio instituto toksikologijos laboratorijos ataskaitoje pažymima, kad „nuo 1992 iki 2001 metų TMI toksikologijos laboratorijose ištirta per 12,5 tūkstančio biologinių mėginių, ištirtų mėginių kiekis per šiuos metus padidėjo beveik 4,5 karto, t. y. nuo 448 iki 1951 mėginio. <...> Ištirtuose mėginiuose dažniausiai buvo randama opiatų, benzodiazepinų, amfetamino grupės narkotinių ir psichotropinių medžiagų“ [11].

2. Didžiųjų Lietuvos miestų (Vilniaus, Kauno, Klaipėdos, Šiaulių ir Panevėžio) priklausomybės ligų centrai atlieka medicininę apžiūrą, siekdami nustatyti narkotinio apsvaigimo faktus [12]. Tačiau nenorėtume sutikti su teiginiu, kad „<...> medicininės apžiūros tikslas – išsiaiškinti ir užregistruoti visas aplinkybes, sukėlusias incidentą, dėl kurio prireikė šios apžiūros, taip pat nustatyti visą asmens funkcinę, t. y. somatinę būseną“ [13, p. 30]. Šios srities specialistai negali aiškintis įvykio (nusikalstamos veikos) aplinkybių, tai – ikiteisminio tyrimo pareigūnų pareiga.

Šiuo metu cheminius narkotikų tyrimus atlieka 5 Lietuvos policijos Kriminalistinių tyrimų centro medžiagų ir gaminių laboratorijos: Vilniaus, Kauno, Klaipėdos, Panevėžio ir Marijampolės. Tačiau vienintelėje Vilniaus laboratorijoje atliekami visų rūšių narkotinių ir psichotropinių medžiagų cheminiai tyrimai. Kitose keturiose laboratorijose tiriamos tik augalinės kilmės narkotinės medžiagos.

Lietuvos policijos Kriminalistinių tyrimų centro (toliau – KTC) narkotinių ir psichotropinių medžiagų tyrimo laboratorijos specialistai jau 4 metus dalyvauja Jungtinių Tautų organi-

zuojamoje kokybės užtikrinimo programoje. 2002 m. KTC aktyviai dalyvavo vykdant PHARE projektą (PHARE projekto šalis koordinatorė ir ekspertinė įstaiga – Didžiosios Britanijos kriminalistinių tyrimų tarnyba), skirtą išplėsti Lietuvos policijos KTC tyrimų galimybes, Dvynių sutartį, kurios pagrindinis tikslas yra apmokyti laboratorijos personalą dirbti su Didžiosios Britanijos kriminalistinių tyrimų tarnybos turima ir iš šios valstybės planuojama įsigyti tiriamąją įrangą, įdiegti kokybės valdymo sistemą. Tiek šios šalies koordinatorės, tiek PHARE projekto, tiek pačių KTC specialistų pastangomis Kriminalistinių tyrimų centras tampa šiuolaikine akredituota kriminalistinių tyrimų įstaiga, turinčia kokybės valdymo sistemą, kurios tyrimų išvados bus pripažintos ir kitose Europos Sąjungos šalyse.

Pastaruosiuose kriminalistiniuose centruose atliekamų specialiųjų cheminių tyrimų oficialūs objektai dažniausiai yra augalinės kilmės narkotinės medžiagos, amfetaminai, „Eks-tazi“ ir įvairūs kriminalistiniai objektai, tiesiogiai susiję su narkotinėmis medžiagomis, t. y. švirškštai, įvairių formų skysčių talpos; buities prietaisai, ant kurių būna likę neteisėtai narkotinių medžiagų apyvartos pėdsakų, rečiau – tam tikrų žmogaus kūno dalių nuoplovos, drabužiai.

Specialiųjų tyrimų objektai surenkami atliekant ikiteisminio tyrimo arba procesinės prievartos veiksmus: apžiūras (įvykio vietas, asmens), kratas, poėmius, **paimant lyginamojo tyrimo pavyzdžių.**

2. Specialiųjų žinių taikymo kriminalistiniai aspektai

Aptiktų ir paimtų medžiagų kriminalistinis įvertinimas ir šių medžiagų priskyrimas civilinėje apyvartoje uždraustoms konkrečioms narkotinėms ar psichotropinėms kategorijoms – būtinas baudžiamojo persekiojimo teisinis pagrindas.

LR BPK numatytos trys specialiųjų žinių taikymo formos:

- ekspertizė (208–211 str.);
- specialisto išvada (90 str.);
- specialisto dalyvavimas atliekant tyrimo veiksmus (180 str.).

Atsižvelgiant į tai, kad teismo ekspertizė ir specialisto išvadą, kaip specialiųjų žinių panaudojimo formų, tiriant šiuos nusikaltimus kriminalistinės taktikos klausimai jau buvo analizuojami [10, p. 159–161], šiame darbe dėmesys bus sutelkiamas ties kitais specialiųjų žinių panaudojimo ypatumais bei formomis.

Viena iš teisėsaugos pareigūnų bendradarbiavimo formų – specialisto dalyvavimas atliekant ikiteisminio tyrimo ar procesinės prievartos veiksmus (apžiūras, kratas, apklausas ir pan.). Ši teisėsaugos pareigūnų bendradarbiavimo forma dažnai keičiama kitu specialiųjų žinių taikymo būdu – atitinkamos mokslo srities specialistų teikiamomis konsultacijomis. Minėtos konsultacijos ikiteisminio tyrimo metu: a) sutaupo laiko šių nusikaltimų tyrimui planuoti, iškelti bei tikrinti versijas; b) suteikia reikiamų neatidėliotųjų žinių, susijusių su neteisėta narkotinių medžiagų apyvarta. Taip racionaliai, efektyviai panaudojami kriminalistinės technikos būdai bei metodai, skirti nusikaltimams atskleisti ir iširti.

Šių nusikaltimų ikiteisminio tyrimo empirinė analizė¹ leidžia konstatuoti, kad tokių specialistų kaip narkologo ar psichiatro konsultacijos reikalingos bendraujant su sulaikytuoju (apklausos, parodymų patikrinimas vietoje), nustatant jo fizinę ir psichinę būklę iki narkologinės ekspertizės paskyrimo. Šių specialistų teikiamų klausimų ar konsultacijų turinį sudaro žinios, padedančios pagal tam tikrus požymius (pvz., išsiplėtę akių vyzdžiai, nerišli kalba, isterinis juokas, nekoordinuoti judesiai ir t. t.) nustatyti narkotinių medžiagų sukeltą apsvaigimą. Minėtų požymių kompleksas leidžia preliminariai nustatyti, kokios grupės narkotines medžiagas sulaikytasis asmuo yra vartojęs, prognozuoti jo tolimesnį elgesį bei numatyti tyrėjo veiksmus. Mūsų manymu, ikiteisminio tyrimo tyrėjas, atskleidžiantis ir tiriantis nusikaltimus, susijusius su narkotinėmis medžiagomis, privalo išmanyti ir naudotis tokio pobūdžio informacija. Tai pagerintų darbo kokybę, sumažintų galimų tiek procesinių, tiek kriminalisti-

¹ Empirinė analizė atlikta pagal 130 baudžiamųjų bylų, iškeltų 1998–2001m., tyrimo duomenis. Šis tyrimas buvo atliekamas didžiuosiuose Lietuvos miestuose: Vilniuje, Kaune, Klaipėdoje, Šiauliuose, Panevėžyje, Alytuje.

nių-taktinių klaidų atsiradimo galimybes, leistų atskirti narkotikų sukeltą apsvaigimą nuo ligos simptomų, kurie gali būti sąmoningai imituojami.

Šių specialių žinių panaudojimą neprocesine forma – teikiant konsultacijas sąlygiškai galima būtų suskirstyti į tokias grupes:

- Specialistų teikiamos konsultacijos ikiteisminio tyrimo ar procesinės prievartos veiksmo eigos metu;
- Specialistų teikiamos konsultacijos planuojant ikiteisminio tyrimo ar procesinės prievartos veiksmus, vertinant jo rezultatus, jei tam reikalingos specialisto turimos specialiosios žinios;
- Specialistai šių nusikaltimų tyrėjams suteikia pagalbą vykstant įrodymų vertinimo procesui.

Įvykio vietos apžiūra yra vienas informatyviausių tyrimo veiksmų. Jos metu gaunamos kriminalistinės informacijos apie padarytą nusikaltimą, susijusį su narkotinėmis medžiagomis, kiekis ir įrodomąją vertę turinčių objektų gausa lemia platų specialių, kriminalistinių-techninių, kitų mokslo sričių žinių taikymą. Tačiau specialistai, kaip liudija atlikta specialistų apklausa¹, šio tyrimo veiksmo metu dalyvauja retai. Specialistas kviečiamas dalyvauti šiame tyrimo veiksmo ir suteikti šių nusikaltimų tyrėjams įvairiapusę informaciją tik iki 10 kartų per metus. Bet aptikus pagrindines sintetinių narkotinių medžiagų laboratorijas, jų apžiūrose bei kratose visada dalyvauja chemijos specialistai, kadangi tokių laboratorijų narkotinių medžiagų gamybos įranga sudėtinga ir elementariųjų kriminalistikos žinių nepakanka. Taigi reikalinga specialisto, turinčio tam tikros mokslo srities žinių, pagalba.

KTC specialistai kaip vieną iš darbo trūkumų nurodė tinkamo narkotinių medžiagų aptikimo, paėmimo, pakavimo ir saugojimo priemonių bei būdų stoką. Nesant šių priemonių atliekant įvykio vietos tyrimą (LR BPK 205 str.) naudojamos pagalbinės priemonės – narkotinių ar psichotropinių medžiagų pirminio patikrinimo *reakcijos testai*, pavyzdžiui, „Narko–2“, NIK. Tai testų rinkiniai, leidžiantys specialistui įvykio vietos apžiūros metu ar atliekant kitą tyrimo veiksmą greitai nustatyti, ar rastos medžiagos yra narkotinės, kokios jos, kaip elgtis jas paimant, fiksuojant, pakuojant bei saugant.

Apžiūrint ir tiriant gyvus arba mirusius asmenis, įtariamus narkotinių ar psichotropinių medžiagų vartojimu, išskirtinį vaidmenį vaidina teismo medicinos ir narkologijos specialistai. Šių žinovų dėka tiksliai nustatomos faktinės nusikaltimo aplinkybės, patvirtinančios tiesioginės asmens sąsajos su narkotinėmis medžiagomis. Tačiau tam tikrais atvejais atlikti asmens, vartojančio narkotines ar psichotropines medžiagas, apžiūrą gali ir ikiteisminio tyrimo pareigūnas (LR BPK 143 str.). Mūsų manymu, ikiteisminio tyrimo pareigūnas šį procesinės prievartos veiksmą galėtų atlikti tik turėdamas pakankamai specialių žinių apie narkotikų vartojimo pėdsakų formavimosi vietas ant žmogaus kūno ir tik operatyviam konkrečiam ikiteisminio tyrimo uždaviniui įgyvendinti ar kriminalistinei versijai apie tiriamą nusikaltimą patvirtinti [14, p. 148–158].

Kitas labai svarbus šių nusikaltimų atskleidimo ir ištyrimo kriminalistinis aspektas – nusikaltimų, susijusių su narkotinėmis ar psichotropinėmis medžiagomis, tyrimo proceso dalyvių *apklausos*. „Asmenys, darantys šiuos nusikaltimus, yra specifiniai mūsų bendruomenės nariai – narkomanai, nusikaltimo išaiškinimui daro įtaką jų tarpusavio elgesio taisyklės: asmenys atsisako duoti parodymus arba pateikia melagingus, keičia parodymų turinį, daro poveikį liudytojams, verčia juos duoti neteisingus parodymus“ [15, p. 538]. Taigi visiškai pritariant šiam teiginiui galima konstatuoti, kad tiek asmenų, vartojančių narkotines medžiagas, tiek kitų asmenų, susijusių su analizuojamais nusikaltimais, apklausa yra vienas sudėtingiausių ikiteisminio tyrimo veiksmų. Šių apklausų kriminalistiniai-taktiniai, psichologiniai aspektai labiausiai priklauso nuo apklausiamojo asmens sąsajų su narkotinėmis medžiagomis.

Psichologijos, psichiatrijos ir narkologijos (išskirtiniais atvejais – chemijos) žinių integracija į apklausos taktikos procesą – didelė parama apklausą vykdančiam pareigūnui. Šių nusikaltimų ikiteisminio tyrimo (apklausų) kriminalistinė analizė leidžia tvirtinti, kad šių mokslų

¹ Buvo atlikta Lietuvos policijos Kriminalistinių tyrimų centro ir jo padalinių specialistų, tiriančių narkotines medžiagas, apklausa.

žinios apklausos eigoje taikomos minimaliai, o apie tokių mokslo sričių specialistų dalyvavimą apklausose negalima nė kalbėti. Tuo tarpu ikiteisminio tyrimo pareigūnai apklausų metu susiduria su papildomomis apklausiamojo fizinės ir psichinės būklės problemomis, viena iš jų – apsvaigimo nuo narkotikų ir abstinencijos požymių imitacija, kurios pagrindinis tikslas – trukdyti ikiteisminio tyrimo pareigūnams atskleisti ir tirti su narkotikais susijusius nusikaltimus.

Kitas labai svarbus asmens, vartojančio narkotines medžiagas, kriminalistinės taktikos aspektas – laiku atskleista informacija apie tai, kokias konkrečias medžiagas jis vartoja. Tokių asmenų apklausa, parodymų patikrinimas vietoje, krata atliekama arba jau turint narkotinių medžiagų tyrimų rezultatus, nurodančius, kokių narkotikų grupei jie priklauso, arba prieš atliekant specialius medžiagų tyrimus. Tiek pirmuoju, tiek antruoju atveju ikiteisminio tyrimo ir procesinės prievartos veiksmų kriminalistinės taktikos ypatumai bus skirtingi, tačiau ikiteisminio tyrimo pareigūnui pirmuoju atveju šiuos veiksmus atlikti yra lengviau, nes jis turi įrodomosios informacijos apie apklausiamojo tiesiogines sąsajas su narkotinėmis medžiagomis, o antruoju atveju – tik tokio santykio buvimo prielaidą. Pastaroji gali būti patikrinta pagal tam tikrus akivaizdžius požymius, būdingus pavartojus vienos ar kitos medžiagos. Apie tai nemažai kalbama įvairiuose šaltiniuose [16].

Norėtume pažymėti ir tai, kad atliekant apklausas ir nustatant vieną iš esminių momentų – nusikaltimo aplinkybes, susijusias su sintetinių narkotikų gamyba, apklausos taktikos ypatumai būna tiesiogiai susiję su specialių žinių taikymo procesine forma: chemijos specialisto dalyvavimu jose. Jeigu to nepavyksta įgyvendinti, nusikaltimo tyrėjui rekomenduojama rengiantis apklausai išsamiai konsultuotis su specialistu. 2000–2001 m. šiuos nusikaltimus tiriantys Lietuvos pareigūnai, ypač tie, kurie atlieka sintetinių narkotikų gamybos ikiteisminius tyrimus, apklausdami asmenis, gaminusius sintetinius narkotikus, nesinaudojo chemijos specialistų pagalba. Tokiose apklausose klausimus tyrėjas formulavo remdamasis įvykio vietos apžiūros metu chemiko surašytais narkotikų gamybos proceso aprašymais¹.

Specialisto konsultacijos visada rekomenduojamos ir rengiantis *kratai*. Neteisėtas disponavimas narkotinėmis ar psichotropinėmis medžiagomis apima visą nusikalstamų veiksmų grupę: nuo šių medžiagų gamybos iki jų realizavimo. Tai savo ruožtu lemia ir kratos objektų paieškos taktinius ypatumus. Chemijos specialisto konsultacijos yra reikšmingos ruošiantis daryti kratą pas narkotines medžiagas gaminančius ir jas vartojančius asmenis, tuo tarpu ruošiantis daryti kratas pas jas gabenančius ir platinančius asmenis – psichologų ir kriminalistinės dokumentotyros specialistų konsultacijos.

Būtina paminėti ir tai, kad ne visais atvejais įmanoma tiesiogiai pasikonsultuoti su specialistais-ekspertais. Mūsų (tiksliau – Lietuvos teismo ekspertizės centro) specialistai, su prasdami ir norėdami palengvinti kasdieninį ikiteisminio tyrimo pareigūnų darbą, yra išleidę metodinių leidinių, skirtų teisėsaugos pareigūnams, naudojantiems specialiąsias žinias, susijusias su narkotinėmis medžiagomis [17].

Atsižvelgdami į minėtus specialių žinių taikymo kriminalistinius aspektus siūlytume:

- Šių nusikaltimų ikiteisminio tyrimo tyrėjams aktyviau bendradarbiauti su įvairių sričių specialistais, domėtis specialių žinių taikymo galimybėmis ir kūrybiškai naudotis šių mokslų laimėjimais, sprendžiant šių nusikaltimų atskleidimo ir ištyrimo klausimus;

- Užtikrinti tokių specialistų kaip chemikų, narkologų dalyvavimą, atliekant sintetinių narkotikų nelegalių laboratorijų tyrimus ir asmenų apklausas.

3. Specialių su narkotikais susijusių žinių taikymo atliekant ikiteisminius tyrimus perspektyvos

Neteisėtos narkotinių ir psichotropinių medžiagų apyvartos ikiteisminis tyrimas atliekamas tiriant nusikalstamas veikas ne tik šalies teritorijoje, bet ir už jos ribų, kitaip tariant, tiriant organizuotų tarptautinių nusikalstamų grupuočių nusikaltimus. Tokiam tarpvalstybinių teisėsaugos institucijų ikiteisminiam tyrimui atlikti būtinos specialiosios chemijos mokslo ži-

¹ Baudžiamosios bylos Nr. 20-1-227-00; 10-9-013-01; 10-9-019-01; 02-1-013-00.

nios. Anksčiau ekspertams reikėdavo nustatyti priklausomybės konkrečiai narkotinių ar psichotropinių medžiagų grupei faktus, o šiuo metu teisėsaugos pareigūnus vis dažniau domina narkotinių medžiagų lyginamieji-identifikaciniai tyrimai, kurių metu siekiama išsiaiškinti šių medžiagų gabenimo, transportavimo ir realizavimo kelius iš vienos valstybės į kitą, taip pat ištirti įvairius kriminalistinius objektus, turinčius tiesioginių ryšių su vis populiarėjančių sintetinių narkotikų gamyba. 1995 m. Europos Sąjungoje buvo pradėtas **LOGO** projektas. Šio projekto esmė – pagal atspaudų piešinius ant narkotikų (amfetamino) tablečių ir jų cheminę sudėtį nustatyti šių narkotikų kilmę ir atsekti Europos Sąjungoje egzistuojančių organizuotų nusikalstamų grupuočių tinklų ryšius [1].

Lietuvai rengiantis tapti Europos Sąjungos nare keliami ypatingi reikalavimai. Europos Sąjungos kovos su narkotikais 2000–2004 m. strategijoje atkreipiamas dėmesys į kompleksinių narkomanijos prevencijos programų – **PHARE** projektų įgyvendinimą, t. y. į narkotinių ir psichotropinių medžiagų pirmtakų, sintetinių narkotikų kontrolę. Vienas iš šių projektų yra narkotinių medžiagų **PROFILIAVIMAS**. Šios narkotinių medžiagų cheminio tyrimo technologijos atsiradimas Lietuvoje yra perspektyvus dalykas, kadangi čia kasmet aptinkama nelegalių sintetinių narkotikų gamybos laboratorijų¹.

PROFILIAVIMAS – narkotinės medžiagos profilio nustatymas bei priskyrimas vienai ar kitai rūšinei grupei [18, p. 7]. Dar kitaip, tai yra strateginių ir taktinių žinių apie narkotinių medžiagų chemines ir fizines charakteristikas ir jų formas šaltinis [19, p. 103]. O pats **profilis** – priemaišų kiekis narkotinėje medžiagoje, padedantis nustatyti visą medžiagų grupę ar kilmės šaltinį [18, p. 9–11].

Profiliavimas, kaip vienas iš specialių žinių taikymo metodų, atsirado kartu su narkotinių medžiagų rinkoje paplitusiais sintetiniais, pusiau sintetinės kilmės narkotikais.

1988 m. Tarptautinė kriminalistikos laboratorija Švedijoje pirmoji ėmė taikyti amfetamino kilmės šaltinio nustatymo pagal jo užterštumą metodą. Šioje laboratorijoje šiuo metu per metus atliekama apie 2000 amfetamino mėginių tyrimų, duomenų bazėje sukaupta daugiau kaip 20000 pavyzdžių.

1992 m. Vakarų Europoje išplitus sintetinių narkotikų rinkai, profiliavimo metodai pradėti taikyti Lenkijoje. 1993 m. Lenkijoje buvo įkurta Centrinė kriminalistikos laboratorija prie Vidaus reikalų ministerijos. Buvo sukurtos dvi duomenų apie sintetinius narkotikus bazės – analitinė ir praktinė (skirta policijos pareigūnams). Šiuo metu laboratorijoje yra sukaupta per 3,5 tūkstančio narkotinių medžiagų pavyzdžių, jie padalinti į 60 grupių. Švedijoje dirbanti laboratorija įgaliota atlikti Vakarų Europoje aptiktų amfetaminų profiliavimą, Rytų Europoje tai pavesta Lenkijos centrinei kriminalistikos laboratorijai.

Šiose šalyse amfetaminai profiliojami vienu metodu, todėl suradus ir paėmus iš nelegalios apyvartos amfetaminų, įmanoma išsiaiškinti jų pagaminimo būdą, atsiradimo nelegalioje narkotikų rinkoje šaltinį.

Kodėl kalbama apie sintetinių, pusiau sintetinių narkotinių medžiagų profiliavimą? Augalinės kilmės narkotines medžiagas profiliooti galima remiantis tais pačiais profiliavimo principais – nustatant priemaišų kiekį tiriamoje organinėje medžiagoje ir taip formuojant profilį. Tačiau specialistai pažymi, kad susiduriama su kai kuriais sunkumais. Pirmasis – augalinės kilmės medžiagų panašumas, tai apsunkina medžiagas tiksliai išskirstyti į grupes. Antrasis sunkumas – augalinės kilmės medžiagoje vykstantys cheminiai procesai, kuriuos lemia aplinka, laikymo sąlygos, kiti veiksniai. Dėl to tampa sunkiau gauti vienareikšmius tyrimo rezultatus, reikia papildomų išlaidų tyrimams, negarantuojamas galutinio atsakymo tikslumas. Sintetinių, pusiau sintetinių narkotinių medžiagų profiliavimas remiasi šių medžiagų gamybos technologijų, gamyboje naudojamų pirmtakų (prekursorių), kitokių medžiagų panašumu.

Profiliojant sintetinės kilmės narkotines medžiagas siekiama:

- **Nustatyti** sintezės metodus, būdingus skirtingiems Europos Sąjungos valstybių regionams, taip nustatant narkotinės medžiagos kilmės šaltinį;
- **Nustatyti** sintezės metodų modifikaciją, lemiančią priemaišų kiekį galutiniame produkte.

¹ Nuo 1999 iki 2003 m. Lietuvoje (dauguma – Kauno apskrityje) jau aptiktos ir išsiaiškintos 8 sintetinių narkotikų (daugiausia – amfetamino) pagrindinės laboratorijos.

Mūsų teisėsaugos pareigūnai, siekdami gerinti bendradarbiavimą su užsienio valstybėmis kovojant su nelegalia narkotikų apyvarta, bei prisijungti kuriant bendrą Europos teisėsaugos ir kontrolės institucijų sulaikytų narkotinių ir psichotropinių medžiagų ir jų I kategorijos pirmtakų duomenų bazę ir naudoti ją nusikaltimų tyrimo ir prevencijos tikslams, tačiau neturėdami techninių galimybių savarankiškai atlikti narkotinių medžiagų profiliavimą nuo 2001 m. bendradarbiauja su Lenkijos centrinės kriminalistinės laboratorijos chemijos specialistais [20].

Kriminalistiniai objektai, skirti profiliuoti, turi atitikti nustatytus teisinius ir organizacinius tarpvalstybinius reikalavimus. KTC ir Muitinės laboratorijos specialistams atlikus tyrimus ir nustatčius, kad atsiųsta tirti medžiaga yra amfetaminas ir jo kiekis yra pakankamas tolesniam tyrimui (daugiau negu 200 g., paimtų šalies viduje, arba daugiau negu 5 g., paimti kontrabandos atvejais), apie tai per 10 dienų raštu turi informuoti Policijos departamento prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos Kriminalinės policijos Organizuoto nusikalstamumo tyrimo tarnybos Narkotikų kontrolės valdybą (toliau – Narkotikų kontrolės valdyba). Profiliavimui atlikti būtina turėti vieną gramą sintetinės narkotinės medžiagos ir apie paimtus narkotikus turi būti pažymėta narkotinių ir psichotropinių medžiagų ekspertizės akte arba specialisto išvadoje. Visa medžiaga turi būti specialiai įpakuota (kietas plastikinis paketas, neperšlampamas vokas). Taip pat turi būti teisiškai sutvarkyti tokio kriminalistinio objekto transportavimo į Lenkijos Respubliką dokumentai: Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministerijos Valstybinės vaistų kontrolės tarnybos leidimas išvežti narkotines medžiagas; pasienio tarnybos postų, per kuriuos bus vežamas mėginys, informavimas; Lenkijos Respublikos vyriausiojo farmacijos inspektoriaus išduotas importo sertifikatas, leidžiantis įvežti mėginį į Lenkijos teritoriją.

Rezultatai Narkotikų kontrolės valdybai turi būti pateikti per 7 dienas. Nuo 2001 m. Lietuvos pareigūnai į kaimyninę valstybę išsiuntė 8 amfetamino mėginius, jų visų atsakymai neigiami. Tai reiškia, kad tokios cheminės struktūros amfetamino, kaip aptinkama mūsų valstybėje, kitose Europos Sąjungos valstybėse dar nebuvo rasta. Šiuo metu narkotinių medžiagų profiliavimo rezultatų įrodomoji reikšmė suprantama tik siaurąja prasme – jis skirtas tik operatyvinės veiklos subjektams – operatyvinei informacijai patvirtinti. Gauta informacija gali būti naudojama, pavyzdžiui, sintetinių narkotikų platintojų ir šias medžiagas vartojančių asmenų tarpusavio ryšiams nustatyti; sintetinių narkotinių medžiagų platinimo tinklui aptikti; šių medžiagų gamintojų, gabenimo keliams nustatyti.

Profilavimo svarba neginčijama, todėl ateityje Lietuva turėtų pasinaudoti kaimyninės Lenkijos ekspertų patirtimi, perimti turimus profiliavimo, kaip specialių žinių panaudojimo, būdus bei metodus ir įsigyti narkotinėms medžiagoms profiliuoti reikalingą techninę įrangą ir taip padidinti kovos su sintetiniais narkotikais efektyvumą.

Kita labai svarbi specialių žinių taikymo sritis – **odorologiniai biodetektoriai ir instrumentinė odorologija**. Kaip žinoma, „**kriminalistinė odorologija** – tai kriminalistikos technikos šaka, tirianti kvapų pėdsakų surinkimo, konservavimo ir tyrimo metodus, taip pat technines priemones kvapų pėdsakų pirminio šaltinio tapatumui nustatyti“ [21, p. 253–258].

Kvapo pėdsakai nusikaltimų tyrimo praktikoje jau gana seniai naudojami persekiojant ir ieškant nusikaltėlių pavogtų daiktų, siekiant nustatyti jų priklausomybę. Iš pradžių kvapo pėdsakai buvo naudojami tik operatyvinėje veikloje, bet plėtojantis mokslui, atsirandant šiuolaikinėms kvapų nustatymo ir konservavimo priemonėms, atsirado galimybės kvapo individualumą panaudoti identifikaciniams laboratoriniams tyrimams atlikti.

Tai ypač aktualu tiriant nusikaltimus, susijusius su narkotinėmis medžiagomis, kadangi ne tik žmogus, kaip individualus kvapo sukėlėjas, sąveikaudamas su objektais palieka savo kvapo pėdsakus, bet ir narkotinė medžiaga dėl augalinės, sintetinės, pusiau sintetinės kilmės palieka savo kvapo pėdsakus su ja sąveikavusių objektų paviršiuje. Tai leidžia aptikti narkotinės medžiagos buvimą vieta. Dar 1954 m. Vokietijoje pirmą kartą arbatos ir kavos kontrabandai nustatyti buvo panaudoti teisėsaugos institucijų tarnybiniai šunys. Šiuo metu Lietuvos muitinės postuose yra naudojami specialiai apmokyti tarnybiniai šunys, atliekantys biodetektoriaus funkcijas, išvystytų uoslės savybių dėka galintys aptikti gerai užmaskuotas narkotinių medžiagų slėptuves.

Lietuvos kinologų teigimu, šuns veislė narkotinių medžiagų aptikimui įtakos neturi, svarbiausia – šuns asmeninės savybės. Tačiau labiausiai tinka mažos laikos, špicai, nedideli rotveileriai, spanieliai, foksterjerai, nors tradiciškai dažniausiai dresuojami aviganiai. Antai Rusijoje buvo atlikti bandymai su vilkais, siekiant nustatyti, ar juos pasitelkiant bus įmanoma aptikti narkotinių medžiagų. Toks žingsnis motyvuotas tuo, kad vilkai savo fizinių savybių dėka yra ištvėringesni, atsparesni ligoms, turi geresnę uoslę. Vienintelis trūkumas – įgimtas vilkų bandos jausmas, apsunkinantis jų dresavimą [23, p. 315–324].

Lietuvoje tarnybiniai šunys yra naudojami muitinės postuose, kontroliuojant intensyvių sienos kirtimą. Šunų atliekamas biodetekcinis darbas ir jo efektyvumas yra ribotas, pavyzdžiui, 2002 m. iš **14** atvejų, susijusių su įtariama narkotinių medžiagų kontrabanda, tikrai **3** rezultatyvūs. 2001 m. iš **12** atvejų, susijusių su rastomis ir paimtomis kontrabandinėmis narkotinėmis medžiagomis, **6**, t. y. 50 proc. sulaikymų, susijusių su narkotinių medžiagų kontrabanda, aptiko tarnybiniai šunys. Šis argumentas pakankamai iškalbingas, tačiau viena iš šių specialių žinių panaudojimo problemų yra mokytų šunų darbo specifika (ligos, griežtas darbo grafikas).

Egzistuojančių sintetinių narkotikų įvairovė ir naujų, anksčiau nežinomų kūrimas – palanki galimybė šių medžiagų gamintojams ir platintojams užkariauti nelegalią narkotinių ar psichotropinių medžiagų rinką. Chemijos specialistai, pakeisdami sudėtinius sintetinių narkotikų komponentus, sukuria naujas šių medžiagų rūšis, neįtrauktas į galiojančius tarptautinius ir nacionalinius šalių kontroliuojamų narkotinių ir psichotropinių medžiagų sąrašus. Šie teiginiai tik dar kartą įrodo, kad ikiteisminio tyrimo pareigūnai ir atitinkamos mokslo srities specialistai turi laiku bendradarbiauti ir dalytis pačia naujausia informacija, susijusia su neteisėta narkotinių arba psichotropinių medžiagų apyvarta.

Išvados

1. Atsižvelgiant į naujausius mokslo bei technikos laimėjimus, nusikaltimų, susijusių su narkotinėmis medžiagomis, plitimą, daugiausia dėmesio turėtų būti skiriama naujausių technologijų bei mokslo laimėjimų diegimui ikiteisminio tyrimo institucijų darbe – tai pagerintų ikiteisminio tyrimo kokybę. Specialių žinių, susijusių su narkotinėmis medžiagomis, taikymo perspektyvos Lietuvoje sietinos su įvairiais Europos Sąjungos projektais, duomenų apie neteisėtą narkotinių ir psichotropinių medžiagų apyvartą informacinėmis bazėmis.

2. Nusikaltimų, susijusių su narkotinėmis ir psichotropinėmis medžiagomis, ikiteisminio tyrimo pareigūnai tik formaliai ir paviršutiniškai naudojami įvairių specialistų paslaugomis. Socialinių, medicinos, psichologijos, psichiatrijos bei narkologijos mokslų žinios atskleidžiant ir tiriant šiuos nusikaltimus lieka nepanaudotos.

3. Tiriant nusikaltimus, susijusius su neteisėtu narkotinių medžiagų disponavimu, dėl egzistuojančių narkotinių ir psichotropinių medžiagų įvairovės bei vis naujų kūrimo ateityje neabejotinai prireiks specialių žinių (pvz., chemijos, farmakologijos, medicinos, botanikos, informacinių technologijų).

LITERATŪRA IR NUORODOS

1. **Berkefeld K., Löhrer F.** Biogene Drogen // Kriminalistik. 1998. **Manual on the Production of Synthetic Drugs.** – The Hague, 1998; **Еремин С. К., Изотов Б. Н., Веселовская Н. В.** Анализ наркотических средств. – Москва, 1993; **Крумбах К., Семкин Е. П., Буров О. Н.** Экспресс-диагностика наркотических и приравненных к ним сильнодействующих средств // Проблемы совершенствования криминалистической техники. – Москва, 1980. No. 54.
2. **Garmus A., Kurapka E., Cępla A.** Teismo medicina. – Vilnius, 2000; **Кузнецов И. Н., Купрейчик С. К.** Наркотики: социальные, медицинские и правовые аспекты. – Минск, 2001.
3. **Gossop M.** Living with Drugs. 5th Edition. – 2000; **Mikalkevičius A.** „Lengvų“ narkotikų sukeltos psichozės // Teisiniai medicininiai smurto aspektai. Monografija. – Vilnius, 2002; **Radavičius L. E.** Įvadas į teisės psichiatriją (bendroji psychopatologija). Mokymo metodinis leidinys. – Vilnius, 2001; **Алферов Ю. А., Козюля В. Г., Савельев Н. Е.** Распознание наркотизма осуждённых. Методические рекомендации. – Москва, 1990; **Бисалаев Р. В., Великанова Л. П., Меснянкин А. П., Чернова М. А.** К вопросу об оценке агрессивного поведения у больных опийной наркоманией; **Букановская Т. И.** Феноменология агрессивного поведения у лиц с опийной наркозависимостью. **Лытаев А. А.** Агрессивное и криминальное поведение у больных героиновой наркоманией // Серийные убийства и социальная агрессия: что ожидает нас в XXI веке? Медицинские аспекты социальной агрессии. Материалы 3–ей Международной научной конференции 18–21 сентября 2001. – Ростов на Дону, 2001.
4. **Bulotaitė L.** Priklausomybių psichologiniai aspektai. – Vilnius, 1998; **Gaberle A.** Patologia społeczna. – Warszawa, 1993; **Majers D. G.** Psychologija. – Vilnius, 2000; **Valickas G.** Psichologinės asocialaus elgesio ištakos. – Vilnius, 1997.
5. **Mikalkevičius A., Kurtinaitis A.** Toksikomanijos ir narkomanijos klinikiniai aspektai. – Vilnius, 1997.
6. **Вандер М. Б.** Криминалистическая экспертиза материалов, веществ, изделий. – Санкт-Петербург, 2001; **Информация** No. 7 о подготовке материалов и назначении экспертиз наркотических средств, сильнодействующих и токсических веществ и исследований спиртосодержащих жидкостей домашней выработки. Методические рекомендации. – Вильнюс, 1988; **Назначение** и организация производства криминалистических экспертиз наркотических средств кустарного самодельного изготовления. Методические рекомендации. – Москва, 1988; **Обнаружение**, изъятие и исследование микроколичеств наркотических веществ кустарного производства в целях определения их природы: Методические рекомендации. – Москва, 1985.
7. **Burda R.** Kriminalistikos taktika. Mokomas leidinys. – Vilnius, 2001.
8. **Malevski H.** Įvykio vietas apžiūra ir įvykio vietas tyrimas: naujos kriminalistinės koncepcijos modelis. Daktaro disertacija. – Vilnius, 1997; **Palskys E.** Lietuvos kriminalistikos istorijos apybraižos

- (1918–1940). Monografinė studija. – Vilnius, 1996; **Pošūnas P.** Teismo ekspertizės pagrindai. – Vilnius, 1994; **Hanausek T.** Zarys taktyki kryminalistycznej. – Warszawa, 1994; **Информационный** бюллетень по материалам криминалистических чтений „Использование методов естественных и технических наук в борьбе с преступностью“. – Москва, 1999 No. 9; **Кузьминых К. С.** Криминалистические проблемы назначения и проведения экспертиз наркотических средств. Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук. – Санкт-Петербург, 1997.
9. Plačiau apie specialių žinių taikymo formas žr.: **Juškevičiūtė J.** Specialiųjų žinių panaudojimo tiriant nusikaltimus procesinių formų apžvalga // Jurisprudencija. Mokslo darbai. – Vilnius, 1998. T. 9 (1).
 10. **Latauskienė E.** Nusikaltimų, susijusių su neteisėta narkotinių medžiagų apyvarta, pradinio tyrimo etapo problematika // Jurisprudencija. Mokslo darbai, 2001. Nr. 22(14).
 11. **Damijonaitienė R., Minkuvienė Z.** Narkotinių ir psichotropinių medžiagų tyrimo duomenys Lietuvoje // Laboratorinė medicina. 2002. Nr. 1.
 12. **Lietuvos Respublikos** narkologinės priežiūros įstatymas // Valstybės žinios. – Vilnius, 1997. Nr. 30–711.
 13. **Banaitis V.** Blaivus-neblaivus-apsvaigęs (girtas)? // Sveikata. 2001. Nr. 4.
 14. **Latauskienė E.** Asmenų, vartojančių narkotines medžiagas, apžiūros procesiniai ir kriminalistiniai aspektai // Teisiniai medicininiai smurto aspektai. Monografija. – Vilnius, 2002.
 15. **Шурухнов Н. Г.** Криминалистика. – Москва, 2002.
 16. **Černiauskienė M.** Apie priklausomybę sukeliančias medžiagas ir jų vartojimo prevenciją ugdymo institucijose. Mokomoji medžiaga. – Vilnius, 2001; **Narkotikai.** Mokomoji medžiaga. – Vilnius, 1997; **Žukauskas G.** Abilitacija, stresas, reabilitacija. Vadovėlis teisininkams. – Vilnius, 1998.
 17. **Medžiagų** ir gaminių teismo ekspertizių skyrimas ir medžiagos joms rengimas. Metodinės rekomendacijos. LTEC. – Vilnius, 2002; Narkotinių ir psichotropinių medžiagų ekspertizės terminų aiškinamasis žodynas. LTEI. – Vilnius, 2001.
 18. **Krawczyk W. S.** Profilowanie narkotyków. Centralne Laboratorium Kryminalistyczne. – Warszawa, 1998.
 19. **Janovsky T.** Drug Profiling: an International Approach to Addressing Drug Intelligence and Enforcement // Journal of Forensic Medicine. 2002; Nr. 4–5.
 20. **Lietuvos** Policijos generalinio komisaro ir Muitinės departamento prie Lietuvos Respublikos Finansų ministerijos direktoriaus įsakymas Nr. 117/163 „Dėl narkotinių ir psichotropinių medžiagų ir jų I kategorijos pirmtakų (prekurosių) tolesnio mokslinio tyrimo (profilavimo)“. 2001 m. kovo 21 d.
 21. **Kurapka E., Malevski H., Palskys E., Kuklianskis S.** Kriminalistikos technikos pagrindai. – Vilnius, 1998.
 22. **Меретуков Г.** Правовые и криминалистические проблемы борьбы с наркобизнесом, совершаемым организованными группами. Диссертация на соискание научной степени доктора юридических наук. – Москва, 1995.

Usage of Special Knowledge of Investigation of Crimes of Narcotic Substances: State and Prospects

*Assistant Eglė Latauskienė
Law University of Lithuania*

SUMMARY

In the article disclosing and investigation of crimes with illegal circulations of narcotics are discussed. It is stated that there are questions which decision is impossible without use of special knowledge. In the work questions of usage forms and some criminalities aspects of special knowledge are analyzed.

Opportunities to use special knowledge of medicine, narcology and their value carrying out a pre-judicial investigation of interrogation are estimated, using the materials of the survey, carried out in the biggest towns of Lithuania.

The author of the article notes that inspectors of these crimes always invite on performance actions of investigation the experts of chemistry, medicine.

Prospects of research of the criminalities objects related to drugs, their opportunities in Lithuania are also mentioned. Those are the profiling of synthetic drugs and usage of dogs.

One of basic conclusions is, that in future a variety of already existing drugs and development of new – earlier unknown ones, will demand the use of special knowledge of botany, chemistry, computer technology.

